

El guarà català

Joan Gassó i Capdevila

TUTORA: M. Antònia Soler i Subirana. CENTRE: Escola Xarxa

Història

Durant molts segles, l'home ha utilitzat el burro català com a eina de treball en feines agrícoles, com ara llaurar, moure rodes de molí o treballar les eres. També ha estat indispensable com a mitjà de transport, tant de persones com de mercaderies, i al bosc, per carregar llenya o arrossegat els troncs dels arbres. Però, a més de tota aquesta feina física que requereix molta força, el burro català ha tingut un paper fonamental en la millora d'altres races d'ases, tant a Europa com a Amèrica. Gràcies al creuament d'ases i eugues s'obtenen mules, que són animals molt preuats per la seva capacitat de treball i la seva resistència.

Per aquesta raó, altres països van començar a comprar ases a Catalunya. Se'n van vendre tants que va arribar un moment en què a casa nostra en quedaren ben pocs. I corria perill de perdre's la raça del burro català. A principis del segle XX es va treballar per primera vegada per recuperar la raça. Tot va anar força bé fins que van aparèixer un munt de canvis que van deixar el guarà català pitjor que mai: l'aparició dels tractors, l'èxode del camp a la ciutat, etc. El burro català es va quedar a l'atur, i com que no calien tants animals, ja no en naixien; cada cop n'hi havia menys i gairebé no en va quedar cap.

Afortunadament, a principis de la dècada dels 70, el meu avi, Joan Gassó Salvans, es va adonar que si no es feia res per recuperar la raça del burro català, aquest es perdria. I, molt encertadament, va decidir que s'havia de fer alguna cosa per a conservar aquest patrimoni de casa nostra. El meu avi, va anar a totes les cases de pagès buscant rucs i someres. Però, malauradament, aquesta recerca només el va portar a obtenir someres. No hi havia manera de trobar un mascle! Fins que finalment, a la Caserna militar de la Remunta, de l'Hospitalet de Llobregat, va trobar un mascle de pura

raça, en *Campanero*. L'hi van deixar i va muntar les someres adquirides.

En l'actualitat, al nucli zoològic de Fui- ves hi ha uns 150 rucs, entre mascles i femelles.

El president americà George Washington va ser un dels primers a interessar-se pel burro català. Va ser un excel·lent ramader i agricultor, sobretot quan va aparcar la política per dedicar-se al seu ranxo de Virgínia. Uns anys abans, el 1774, el rei d'Espanya Carles III li havia regalat un ase de raça Zamorana, anomenat Royal Gift, que en un principi es va creure que era de raça catalana. Era un exemplar per obtenir i provar mules com a animals de tir. Posteriorment, el marquès de Lafayette va enviar a Washington un ase negre i diverses femelles. Va ser a través d'obsequis que l'antic president dels Estats Units es va aficionar a la cria de mules.

Més tard, el 1819, es va exportar el semental més famós del món, anomenat *Imported Mammoth*, procedent de Vic. La seva fama li venia donada perquè era pare dels millors sementals de Catalunya del moment. Aquest magnífic exemplar català va anar a parar a Carolina del Sud. Gairebé una dècada més tard, el 1827, Henry Clay va ampliar la relació entre Catalunya i els Estats Units. Va importar més sementals, entre els quals hi havia en *Warrior*, el catalogat com a segon semental en importància. A partir de llavors, es van creuar les ramaderies i va aparèixer una tipologia diferent, una raça nova, l'Ase de Kentucky, que és l'origen d'un gran nombre dels ases americans actuals.

La majoria dels ases fundadors de la raça americana van ser catalans.

Anys enrere era molt habitual que a les cases, sobretot les que estaven aïllades, hi haguessin rucs o mules. Normalment es tenia una mula i aquell qui era una mica més afortunat tenia també un ruc. Ajudaven molt a les feines del camp. Però també eren útils a la vida de casa. Servien per a fer el transport de la casa al poble, per anar al mercat a vendre.

Antigament, els rucs es feien servir per portar la gent de les muntanyes als pobles. No hi havia problema si les feines que s'havien de fer eren a la muntanya. El burro pujava tranquil·lament carregat de roba i menjar, i un cop arribat al destí, podia fer la feina que fes falta. També, a les cases, el feien servir per transportar l'aigua de la font cap a casa, ja que el burro en podia carregar molta més que no pas una persona sola.

Tot i que no era una funció molt habitual dels rucs, també en ocasions, s'utilitzaven per al transport de persones. El que es feia servir com a seient eren dues mantes que lligaven amb una corda prima. Normalment hi anaven les dones i els nens.

També els rucs han col·laborat en la construcció de ponts o carreteres, en enterraments, en el transport d'armes, etc. Era habitual que el ruc acompanyés el pastor, sobretot en èpoques de transhumància. El pastor anava acompanyat del ruc i del gos, el ruc li portava la roba i el menjar.

A l'època daurada del ruc català, la que va del segle XVIII a principis del segle XX, junt amb l'exportació que se'n va fer, l'activitat al territori català era incessant. Hi havia molts exemplars de burro català i les feines que feien eren diverses i bàsiques pel funcionament de la societat del moment. A la zona de Vic i del Berguedà existeixen masies de les quals es té notícia que, des de més de 300 anys enrere, els seus amos s'han dedicat a la cria. No obstant això, l'època de major esplendor de la raça és l'últim quart del segle XIX, en el qual, per haver-se comercialitzat a Vic la sèrie ininterrompuda d'exportacions de la qual va ser objecte el guarà català, es va estendre el nom de guarà de Vic o Ausetà.

La necessitat de ramaderia mular de treball era molt important, els preus van pujar enormement i es va despertar l'interès per la possessió de bones someres i guarans. Aquesta època daurada es va

allargar fins que va arribar la mecanització al camp.

Característiques del ruc català

El ruc català es caracteritza per tenir uns trets específics que fan d'aquesta raça la més valorada d'entre les diferents races de rucs. És d'una alçada superior a la resta de races i té unes orelles molt llargues, que sempre es mantenen dretes. El voltant dels ulls és de color blanc, com també el morro i la panxa. La resta és de color negre, amb pèl fi i curt.

Les orelles del ruc català són grans i ben muntades, amb una longitud que va dels 35 mm. als 42 mm. Mai se'ls veu les orelles pendulars, per vells que siguin. Tenen uns ulls grans i vius, plens de noblesa, i marcats pel contorn de color blanc. El morro acaba amb una forma descendent, com si fos una mica xato, i també de color blanc.

El negre és l'únic color, tot i que en la tonalitat hi influeixen diverses circumstàncies, com són l'època de l'any i sobre-

tot la permanència al sol. Si estan ben alimentats i cuidats sempre tenen el pèl lluent i fi. A les zones de les aixelles, sota ventre, pit anterior, part interna de les anques i al voltant dels ulls i el morro, el pelatge és d'un blanc platejat.

La seva talla varia entre els 135 cm, i els 164 cm. Des dels casc fins a la creu. La mitjana del seu pes va dels 350 quilograms als 400 quilograms.

La silueta del guarà català és esvelta i estirada. El seu cos no és molt voluminós, en sintonia amb les seves extremitats que són molt llargues.

El seu físic el converteix en un tot terreny, sobretot per arrossegat troncs en boscos on la maquinària no pot accedir-hi.

El ruc català, científicament, pertany a l'*Asinus europaeus*. Adquireix el valor afegit que li ve donat per les seves grans proporcions i el seu pelatge curt i suau.

Catalunya posseeix les condicions climatològiques i geogràfiques adequades i ideals per la cria d'aquest animal tan pe-

culiar. El clima mediterrani d'estius calorosos i secs i d'hiverns suaus, se li ajusta de forma notable.

Les principals àrees d'origen han estat el Berguedà i Osona, i s'ha estès posteriorment a tota Catalunya Nord, especialment a la Cerdanya.

Té un caràcter especial, molt ben valorat per aquells que l'han tractat. Les peculiaritats del seu caràcter el fan ser totalment apropiat per les feines que se li han destinat al llarg de la història. És tossut, però també trenca amb el tòpic establert, a partir del seu nom, ja que és molt intel·ligent.

Fuives, centre mundial del ruc català

Fuives, és una típica casa pairal catalana anterior al segle X. En aquesta finca hi trobem el nucli zoològic del ruc català qualificat com a Zona Paisatgística i Reserva Natural.

A la finca també hi trobem la cria de bestiar boví d'engreix, que és la principal font d'ingressos de Fuives.

A Fuives, s'ha anat molt en compte a l'hora de fer els encreuaments correctament per tal d'evitar la consanguinitat entre els animals de la granja, fins al punt que un estudi portat a terme per la Universitat Autònoma de Barcelona ha confirmat que la consanguinitat entre els exemplars de Fuives és nul·la.

Quan vas a Fuives a veure els rucs, no només veus rucs, també aprens una mica d'història de com va començar tot plegat. A Fuives, es separen els animals per edats i per sexes, ja que si els mascles li les femelles estiguessin junts, els mascles estarien tot el dia muntant les femelles. Durant la visita també s'explica, i es pot comprovar a la pràctica, que mirant les dents es pot saber l'edat dels animals. Els dos primers anys les tenen de llet i als tres les canvien. Com més gastades les tenen, més grans són.

Després de veure allà on viuen els rucs, anem a veure el museu. Dins del museu es poden veure totes les eines que es feien servir abans per les feines del camp i els estris que carregaven al llom dels rucs amb la seva corresponent explicació.

Anar a Fuives a veure els rucs és una experiència que et connecta amb el passat i et fa sentir que tenim un llegat que no podem deixar perdre.

Autor: Joan Gassó i Capdevila

Tutora: M. Antònia Soler i Subirana

Centre: Escola Xarxa